

INTÉZETPARANCSNOKI FELADATOK, FELELŐSSÉGEK ÉS MEGOLDÁSOK

Tasks, responsibilities and solutions of a prison governor

A koronavírus-járvány elleni védekezés során a büntetés-végrehajtási intézeteknek több, korábban még nem tapasztalt problémával kellett szembenéznük. A COVID-19-megbetegedés megelőzését, illetve a bejutott fertőzés terjedésének visszaszorítását a civil életben bevezetett intézkedések zárt intézeti viszonyokhoz igazításával, valamint egyes, kizárólag börtönökben alkalmazott speciális szabályok bevezetésével igyekeztünk elérni. A felmerülő problémák megoldása érdekében a belső életet szabályozó eljárásrendek teljes átalakítására volt szükség, melyeket a központi iránymutatásoknak megfelelően az intézetek vezetői igazítottak a helyi sajátosságokhoz. Az egységes, központi feladatmeghatározás mellett, az egyes intézetekre jellemző, sajátos gyakorlatok kerültek kialakításra. Néhány helyi gyakorlat ismertetésével igyekszem bemutatni a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet személyi állományának a fogvatartottak, valamint az épületek és egyéb területek tekintetében végzett védekezési tevékenységét.

Kulcsszavak: átalakítás, védekezési tevékenység, eljárásrend, helyi gyakorlatok, többfeladat

During the fight against the coronavirus epidemic, prisons had to face several, previously never experienced problems. We tried to prevent COVID-19 disease and reduce the spread of the acquired infection by adapting the measures introduced in civilian life to closed institutional conditions and by introducing some special rules applied only in prisons. To solve the problems encountered, it was necessary to completely transform the procedures governing internal life, adapted by the governors of the prisons to local specificities in accordance with the central guidelines. Along with the unified central task setting, particular practices specific to each prison have been developed. By describing some local practices, I will try to present the prevention activities of the Szombathely National Prison, regarding the staff, the detainees and the prison facilities and other areas.

Keywords: modification, defense activity, procedure, local practices, additional tasks

Bevezető

A koronavírus-járvány elleni védekezés új feladatok elé állította az országot, ezen belül a büntetés-végrehajtási szervezetet és külön-külön a büntetés-végrehajtási intézeteket (a továbbiakban: bv. intézet) is. 2020 márciusában még leginkább csak a híradásokból értesülhettünk a SARS-CoV-2 vírus által okozott tragikus következményekről. Ennek ellenére, hogy az első, bv. intézetet érintő fertőzött azonosítására csak hónapokkal később került sor a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, a védekezés fontossága mindenki előtt nyilvánvaló volt, tudva azt, hogy a zárt intézetek fokozott veszélynek vannak kitéve. A járványhelyzet kezdeti szakaszában bevezetett intézkedések jelentőségét – személyes érintettség hiányában – az érintettek nagy része még nem ismerte fel. A – civil élethez viszonyított – szigorúbb előírások betartása a rendvédelmi szervekre jellemző szolgálati fegyelem mellett nem okozott problémát. A járványhelyzet fokozódásával párhuzamosan erősödött az önkéntes szabálykövetési hajlandóság, melyre a veszélyhelyzet elhúzódása negatívan hatott. Az Operatív Törzs által elrendelt, valamint az intézetek vezetői által bevezetett intézkedéseknek egyetlen célja volt, hogy a bv. intézetek a lehető legkevesebb emberélet-vesztés mellett, a törvényesség keretein belül továbbra is biztonságosan működtessék a büntetés-végrehajtás rendszerét. A helyi szintű, hatékony védekezés alapfeltételeként, egy hosszú távon működtethető, sajátosságokra épülő, biztonságos rendszer kidolgozására volt szükség, melynek során a központi iránymutatásoknak is meg kellett felelni. Az alábbi fejezetekben – a teljesség igénye nélkül – a helyi sajátosságokat leginkább megjelenítő intézkedések kerülnek bemutatásra.

Feladatok, célok

A büntetés-végrehajtási rendszer biztonságos működtetését mindenki számára egyértelműen megfogalmazott célok és meghatározott feladatok garantálják. Cél, hogy a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet működése során a különleges jogrend időszakában is betartásra és biztosításra kerüljenek az alapvető, törvényben meghatározott feladatok, jogosultságok és köteleességek. A fogvatartotti és a személyi állományra vetítve ezek eltérő feladatokat jelentenek. Az egyéni védekezéson túl a területek védelme, a szervezeti működés folyamatos biztosítása, valamint a tárgyi feltételek megteremtése egyaránt fontos feladatként jelent meg a vezetői feladatok között. A szakterületek működésének teljes körű felülvizsgálata, áttekintése vált szükségessé, hogy az egyes feladatok fontossági sorrendjét felállíthassuk, újragondoljuk. Míg bizonyos részfeladatokat későbbre ütemztünk, addig mások végrehajtását megváltoztattuk. A kidolgozott protokollok módosítása, a gyakorlati megvalósítás lehetőségeihez való igazítása folyamatos feladatot jelentett a védekezési tevékenység során. A feladatok újragondolása egyetlen cél érdekében történt, hogy megakadályozzuk a személyi állomány és a fogvatartottak körében a tömeges fertőzést, elkerülve ezzel a rendkívüli

események bekövetkezését. Közben fel kellett mérni és ki kellett zárni minden olyan lehetőséget – beleértve eljárásrendet, személyi és tárgyi kockázatot –, melyek utat biztosíthatnak a vírus elhelyezési részlegekre történő bejutásának, ezzel egy időben alternatívák felállítása vált szükségessé a működőképesség fenntartása érdekében. A járványhelyzet országos és regionális mutatóinak aktuális alakulása szintén nagy befolyással volt a védekezési feladatokra, így a járvány egyes hullámaiban az azonos feladatok eltérő végrehajtást igényeltek.

Területvédelem

Az első hullám időszakában a védekezési tevékenység főként az eszközök és felületek napi, rendszeres fertőtlenítésében nyilvánult meg. A fertőzés terjedése szempontjából magas kockázatú helyiségek a bv. intézet egészére nézve felmérésre kerültek, ezzel biztosítva annak lehetőségét, hogy a fertőtlenítések során a magas kockázatúnak jelölt helyiségeket kiemelten lehessen kezelni. A felmérést követően a magas kockázati besorolásra utaló „piros négyzet” jelölés 120 helyiség, mintegy 1 500 m² belső tér vonatkozásában vált indokolttá, ahol napi 4 alkalommal – míg általános esetekben naponta kétszer – kerültek fertőtlenítésre a felületek és eszközök. A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet épületeit érintően (köztük a fogvatartotti elhelyezésre szolgáló 4 objektumban) a fertőtlenítések és a takarítások dokumentálására – a szolgálati okmányokon felül – nyilvántartó lapok, az úgynevezett „fertőtlenítési naplók” kerültek kifüggesztésre, melyeken külön-külön, időpontok megjelölésével került rögzítésre az adott helyiségre vonatkozó fertőtlenítés időpontja, a fertőtlenítést végző, illetve felügyelő személye, valamint az ellenőrzést végző aláírása. A kifüggesztett nyilvántartások vezettségének napi szintű ellenőrzése biztosítékot jelentett arra, hogy a védekezési feladatok maradéktalanul végrehajtásra kerüljenek.

A zárkák padozatának felmosásához a fogvatartottak számára folyamatosan rendelkezésre állt vírusölő hatásspektrummal is rendelkező, fertőtlenítő hatású tisztítószer – a biztonsági adatlapon vagy a termék csomagolásán szereplő hígításban –, amelynek kiosztása és rendeltetésszerű használata a körletfelügyelők irányítása és ellenőrzése mellett történt.

A belső terek és helyiségek rendszeres fertőtlenítése mellett kapott egyre nagyobb szerepet a külső területek, útvonalak fertőtlenítése is. A fogvatartottak által gyakran látogatott udvarrészek, sétaudvarok, valamint a közlekedési útvonalakon található rácsajtók és korlátok rendszeres felületkezelésével tovább növekedett a védekezési tevékenység hatékonysága. A helyiségek és a külső területek vegyszeres kezelése során alkalmazott széles spektrumú felületfertőtlenítési technológia a belső terekben kiegészítésre került a soron kívül beszerzett 29 db ózongenerátor, 1 db elektromos ködképző, 1 db hideg-meleg ködképző és 4 db általános ködképző használatával.

1. ábra: Kültéri közlekedési útvonal fertőtlenítése

Amikor területek védelméről esik szó, meg kell említeni a személy- és teherszállító gépjárműveket is. A bv. intézet által használt gépjárművek vonatkozásában napi szintű, valamint használatot követő fertőtlenítés került végrehajtásra.

A bv. intézet területére történő áru be-, illetve kiszállítást végző cégek gépjárművezetői és munkatársai a fogvatartottakkal nem érintkezhetnek. Ennek érdekében a bv. intézet területén belül áruátvételi rakodási pontok kerültek kijelölésre, melyek fertőtlenítésére minden esetben kiemelt figyelmet fordítottunk.

A bv. intézet belső területére belépő gépjárművek vonatkozásában speciális eljárás került kidolgozásra és alkalmazásra.

Központi feladatszabásnak megfelelően, a koronavírus-fertőzés esetében végzendő takarítási rendről szóló módszertani útmutató alapján 2020. áprilistól havonta, majd 2021. márciustól havi 2 alkalommal komplex, a bv. intézet teljes területére kiterjedő, 37 313 m² belső teret és mintegy 7 hektár külső területet érintő fertőtlenítés került végrehajtásra, melybe alkalmanként 5-6 fő személyi állományi tag és 10-12 fő fogvatartott került bevonásra.

A bv. intézet vonatkozásában – a koronavírus-fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében – annak bejáratai, a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló épületek valamennyi belépési pontja, valamint a munkacsarnokok bejárata esetében szenzoros

kézfertőtlenítő készülékek, továbbá lábbeli fertőtlenítésére szolgáló higiénias lábtörlők kerültek kihelyezésre.

A veszélyhelyzet időszakában végzett védekezési tevékenység a személyi állomány részéről rendkívüli odafigyelést igényelt, fegyelmet, lelkiismeretes munkavégzést követelt. A megnövekedett terhek csökkentése céljából az intézetfenntartást szolgáló munkahelyek bővítése több ütemben valósult meg. 2020. április 20-ától – a fogvatartotti elhelyezési épületek takarítására – épület- és udvartakarítóként, átcsoportosítással további 51 fő, illetve festőként (tisztasági festések elvégzése céljából) további 20 fő fogvatartott került aktív foglalkoztatásba.

A hatékonyság érdekében minden esetben széles spektrumú¹ felületfertőtlenítési technológia került alkalmazásra, amely kiegészült hidegködképző gépek és ózongenerátor használatával.

Személyi védelem

A fogvatartottak védelme

Amint a bevezetőben is említésre került, 2020 márciusában sokak számára még nem volt egyértelmű, hogy valójában milyen veszélyeket rejt magában egy esetleges vírusfertőzés, azonban azt a tényt mindenki el tudta fogadni, hogy a legnagyobb veszélyt a zárt közösségekben élőkre jelenti. Kezdetektől fogva ezekre az alapokra helyeződött a védekezési tevékenység. A legfőbb szempontok egyike volt, hogy a fogvatartotti populációt elkerülje a vírus, hiszen egy tömeges fertőzés beláthatatlan következményekkel járhatott volna. A fertőzésveszély minimálisra csökkentése érdekében – a helyi sajátosságokat és lehetőségeket figyelembe véve – meg kellett felelni a központi előírásoknak és megtalálni azokat az eljárásrendeket, melyek az elhelyezés, a foglalkoztatás, a szabadidős tevékenységek és az egyéb helyzetek során is nagy eséllyel akadályozzák meg az átfertőződések.

A fogvatartotti állomány védelmét arra kellett alapozni, hogy a fertőzés kizárólag külső kontaktok által kerülhet az elhelyezési részlegekre. A fogvatartottak külsős személyekkel való érintkezésének lehetőségét – beleértve a személyi állományt is – a minimálisra kellett csökkenteni, optimális esetben teljesen kizárni.

A bevezetett, szigorú intézkedések sem nyújthattak teljes garanciát a fertőzés elkerülésére, ezért kapott nagy szerepet a fogvatartotti állomány egészségi állapotának folyamatos monitorozása, valamint érzékenyítése abban a tekintetben, hogy a tüneteket

1 Széles spektrumú: többféle mikroorganizmus ellen hatásos

saját maguk is felismerjék és jelezzék. Az ismeretek átadásában nagy szerepe volt a kihelyezett plakátoknak, a zárt láncú televízió-rendszeren megjelenített tájékoztató anyagoknak és a reintegrációs tisztek által tartott rendszeres foglalkozásoknak.

A fogvatartotti elhelyezés átalakítása elengedhetetlennek bizonyult, melynek jelentőségét leginkább a második hullám során érezhettük. Az elhelyezés megváltoztatásával megvalósult a veszélyeztetettek fokozott védelme, a munkahelyek fenntartása. Ezek tették lehetővé, hogy a védekezés mellett a belső rend fennmaradjon, a büntetés-végrehajtási tevékenység folyamatos és zavartalan legyen.

A munkahelyek védelmének és a munkáltatás folytonosságának biztosítása okán – több száz fogvatartott elhelyezésének egyidejű megváltoztatásával –, úgynevezett „buborék elhelyezésbe” kerültek a fogvatartottak, ahol egy-egy zárkában azonos munkahelyen dolgozók kerültek elhelyezésre. A stratégiaileg kiemelt jelentőségű mosoda, ételosztó és takarító munkahelyen dolgozó fogvatartottak műszakonként is izolálásra kerültek a mosoda üzem működésének folyamatossága érdekében. A szeparált elhelyezés fenntartására való törekvés érintette a fogvatartottak szabadlevegőn tartózkodását, Skype-használatát, kiétkezését, egészségügyi ellátását, valamint a ruházati cserét és a raktári ügyintézt.

A krónikus betegségben szenvedő fogvatartottak elhelyezésének megváltoztatását megelőzte az érintettek pontos felmérése. A felmérés eredményeképpen közel 100 fő fogvatartott esetében kellett biztosítani a kiemelt védelmet. A bv. intézet adottságait figyelembe véve szerencsésnek is mondhatjuk ezt a nagyságrendet, mivel a létszámuk közelíti az egy elhelyezési szinten elhelyezhető fogvatartottak létszámát, így áthelyezésükkel a szabad férőhely-kapacitás nem csökkent. Az elhelyezésük megváltoztatásáról a döntés már 2020 márciusában megszületett, a végrehajtás néhány napon belül megtörtént. Az intézkedés foganatosítása több száz fogvatartott elhelyezésének megváltoztatásával történt. A körletrész a legkisebb fogvatartotti épület felső szintjén került kialakításra, azzal a céllal, hogy a körletrészen átmenő, vagy érintő mozgások számát minimálisra csökkentsük.

Az elhelyezések optimalizálásának másik fő szempontja volt, hogy a lehető legtöbb, járványügyi elkülönítésre alkalmas zárka kerüljön felszabadításra. A fogvatartotti épületek legfelső szintjein lévő, egy- és kétszemélyes zárkák bizonyultak alkalmasnak erre a célra. Az érintett 3 elhelyezési szinten összesen 51 zárka állt rendelkezésre a járványügyi elkülönítések végrehajtására. Az elhelyezési szintek elkülönített részlegein eltérő szabályozás szerint kerültek 14 nap időtartamú, speciális elkülönítésbe a koronavírus-fertőzés tüneteit mutató, vagy igazoltan fertőzött fogvatartottak, a kontaktként azonosítottak, a bv. intézetbe újonnan befogadottak – beleértve a más bv. intézetből átszállítottakat is –, az egészségügyi előállításról visszafogadottak, illetve a post-covid fogvatartottak.

2. ábra: Krónikus betegek elhelyezésére szolgáló körletrészt

Az egyes fogvatartotti közösségeket – mint az azonos zárkában elhelyezetteket, vagy egy munkahelyen foglalkoztatottakat – érintően felmerülő fertőzészgyanú esetén, a közösséghez tartozó fogvatartottak zárkáinak zárva tartása, valamint az érintettek mozgásának, mozgatásának szigorú kontrollja is hatékony eszköznek bizonyult a védekezés során.

Az elkülönítésekben érintett körletrészekre vonatkozó szigorú előírások – melyek kiterjedtek a belépésre jogosultak meghatározására, a belépés higiéniai feltételeire, az alkalmazandó védőeszközök körére, a fogvatartotti mozgások szabályaira, valamint a fertőtlenítések gyakoriságára és módjára – eredményesek voltak a vírusfertőzés izolálásában és az átfertőzések megakadályozásában.

A pandémiás helyzetre tekintettel már a befogadási eljárások során szigorú óvintézkedések bevezetése vált szükségessé. A szabadságvesztés megkezdésére felhívás alapján jelentkezők, valamint a társ rendvédelmi szervek által elővezetettek már a beléptetéskor teljes védőfelszerelés viselésére lettek kötelezve. A befogadás során szükséges eljárási cselekményekre az elkülönítésre kijelölt részlegeken került sor, a feladatot végrehajtó személyi állományi tagok szintén teljes védőfelszerelést viseltek.

A fogvatartottak körét érintően bevezetett intézkedések hatékonyságát igazolja, hogy a fogvatartotti átlaglétszám 1%-át sem érte el a fertőzésben érintett fogvatartottak száma a jelen tanulmányban bemutatott bv. intézetben. Ha azt a tény is figyelembe

vesszük, hogy a fertőzésben érintett fogvatartottak több mint 30%-a a befogadási eljárás keretein belül került kiszűrésre, vagyis a fertőzéssel nem a szabadságvesztésének időszakában, hanem még civil körülmények között került kapcsolatba, akkor még inkább felértékelődni látszik a bevezetett intézkedések hatékonysága.

3. ábra: Felületek és eszközök fertőtlenítése a belső térben

A személyi állomány védelme

A személyi állomány esetében hasonlóan fontos szerepet kapott a védekezés, azonban más nézőpontból kellett azt megközelíteni. A személyi állomány tagjainál nagyobb annak a valószínűsége, hogy a civil kapcsolataik, családtagjaik révén a vírusfertőzéssel közvetlen érintettség merül fel. Ezt támasztja alá a személyi és fogvatartotti állomány fertőzöttségi arányszáma, vagy az összlétszámhoz viszonyított fertőzöttségi ráta. Míg a fogvatartottakra vetített fertőzöttségi ráta 1% alatti volt, addig a személyi állomány esetében ez a mutató megközelítette a 25%-ot. Lehetőség szerint azt kellett elérni, hogy a fertőzés jeleit mutató kollégák ne kerülhessenek szoros kontaktba sem fogvatartottakkal, sem pedig más személyi állományi tagokkal. A veszélyhelyzet kezdete óta tisztában kellett lenni azzal, hogy ez valójában nagyon nehéz és lehetetlennek tűnő feladat, ha csak a közös munkába járásra, vagy az együtt eltöltött szabadidőre gondolunk. Ismerve a feladat nehézségeit, jelentős erőket kellett arra fordítani, hogy a fertőzöttként azonosított kolléga szoros kontaktjainak minősülő személyek – legyen szó fogvatartottról, vagy a személyi állomány más tagjáról – a lehető legrövidebb időn belül, teljeskörűen beazonosításra és izolálásra kerüljenek. A feladat végrehajtásában nagy

segítséget jelentett a megújult kamerarendszer, melynek képfelbontása és képminősége lehetővé tette az érintett személyek pontos azonosítását. A kontaktkutatók zavartalan végrehajtására 6 elkülönített munkabázis, helyiség került kijelölésre, ahová a megfelelő technikai rendszer is telepítésre került. Az eredményesség érdekében a kontaktkutatók végrehajtásába bevont állomány célirányos és hatékony képzése elengedhetetlen volt. A speciális feladatra kiképzett személyi állományi tagok szolgálati feladatait időlegesen más kollégák vették át. Ezekben az esetekben is – ahogyan a védekezés teljes időszakában – a bajtársiasság és a fegyelmezett munkavégzés volt a jellemző.

A személyi állomány esetében a fertőzésre utaló tünetek felismerése – családtagok, szoros kontaktok vonatkozásában is – fontosnak bizonyult. 2020 márciusában az állomány nagy része kétségekkel fogadta a megelőző intézkedések szükségességét, azonban a meghatározott feladataikat ennek ellenére magas színvonalon látták el. Az első hullám időszaka alatt – a személyi állományt érintően – igazoltan fertőzött nem került azonosításra. Talán ennek is köszönhető, hogy nem tartották komoly veszélyforrásnak a koronavírus-fertőzést. A kollégák tájékoztatása, érzékenyítése rendszeres és kiemelt feladat volt a járványhelyzet teljes időszakában. A kontaktkutatók eredményességére utal a kontaktként azonosított és később kontaktjaik révén igazoltan fertőzötté válók száma. A kontaktként azonosított kollégák közül több esetben csak a második, illetve harmadik – nyálkahártyán keresztül vett – mintából vált kimutathatóvá a fertőzöttség. Az ilyen módon azonosításra kerülő, később igazoltan fertőzötté válók száma elérte az összes fertőzési esetszám egyharmadát.

A mintavételek elvégzése során szintén jelentős energiát kellett megmozgatni annak érdekében, hogy a minták a fertőzés gyanújának felmerülése napján, valamint azt követően a meghatározott időközönként levételre, szállításra és kiértékelésre kerüljenek. A veszélyhelyzet kezdetétől a 2021. június 1-jéig terjedő időszakban, a mintegy 2 200 mintavétellel járó feladat koordinálására 1 fő került kijelölésre, így az összes információ egy kézben futott össze. Az információk teljes körű ismerete jelentősen hatékonyabbá tette a bevezetett intézkedéseket és a kiadott utasításokat.

A koronavírus-fertőzéssel összefüggő érintettség rendkívüli mértékben megemelte a táppénzes órák számát, ellehetetlenítve a hosszabb távú szolgálattervezést. A szolgálatok napi szervezés mellett kerültek kiállításra, ezzel is fokozva az állományra nehezedő – egyébként sem könnyű – terheket. A második és a harmadik hullám időszakában ezeken a terheken némileg enyhített az a – szintén a járványügyi helyzetből adódó – kedvező folyamat, mely az állománytábla feltöltöttségét teljessé tette. A bv. intézet mikrokörnyezetének munkaerőpiaci átalakulásával és a büntetés-végrehajtási szervezet bérfejlesztésének kedvező hatásai miatt az állományban lévő tiszthelyettesek száma – az idei 111 fő felvételét követően – elérte az engedélyezett létszámkeret 100%-át, 298 főt. A feltöltöttség szintjének emelkedésével párhuzamosan erősödött a bv.

intézet állománymegtartó képessége, mivel a kiszámíthatóbb szolgálatellátás mellett csökkent az egy főre jutó túlórák száma, illetve könnyebbé vált a napi szolgálatellátás a kollégák számára.

A koronavírus terjedésének megakadályozására bevezetett intézkedések többek között a szolgálatképesség megőrzését célozták. Ezt a célt szem előtt tartva kerültek meghatározásra a – felfestésekkel is illusztrált – védőtávolságok, és az egy-egy helyiségben való tartózkodásra vonatkozó maximális létszámok. A védekezés során az „egyszemélyes” irodák kialakításának legfőbb indoka is ez volt. Használaton kívüli, valamint eredetileg eltérő funkcióval rendelkező helyiségek irodává alakításával stabilizálni lehetett a legtöbb szakterület folyamatos munkavégzését, így a bv. intézet biztonságos és eseményektől mentes működését. A járvány időszakában több olyan feladat jelentkezett az egyes osztályok vonatkozásában, melyek az általános működési időszakban nem voltak jellemzőek. A személyügyi osztály jelentős részt vállalt a mintavételek és a rendkívüli távollétek koordinálásában, a jelentések elkészítésében és az adatszolgáltatásban. A gazdasági szakterületek a beszerzések ügyintézésén felül, a fertőtlenítések szervezésében és végrehajtásában teljesítettek jó színvonalon. A nyilvántartási szakterület számára a technikai eszközökön keresztül végrehajtott nyomozati cselekmények, távtárgyalások megemelkedett száma jelentett többletfeladatot, ami egyben más szakterületek tehermentesítésével is párosult. Az előállítások és a szállítások számának csökkenése a biztonsági szakterület felügyelői állományának terheit enyhítette, ezáltal lehetőséget biztosítva arra, hogy munkaerő kerüljön átcsoportosításra a büntetés-végrehajtási szakterületre, körletfelügyeleti feladatokra. A Büntetés-végrehajtási Osztály részéről a járványhelyzet teljes időszakában fokozott figyelmet kellett fordítani a szolgálat-szervezésre annak érdekében, hogy a fertőzöttségben érintett kollégák magas száma és a speciális feladatok végrehajtása mellett, az elhelyezési részlegek rendje is megfeleljen minden – büntetés-végrehajtási és járványügyi – előírásnak és elvárásnak. Az egészségügyi szakterület a fertőzés egészségügyi kockázatának csökkentése érdekében, az átalakított eljárásrendek által generált többletmunkák elvégzésével biztosította a járványügyi adatok kedvezőbb alakulását. A személyes megjelenéssel járó munkakapcsolatok csökkentésével egyre nagyobb szerep jutott az informatikai eszközökön keresztül történő érintkezésnek, melynek technikai hátterét az informatikai szakterület folyamatosan fejlesztette.

A vezető számára megoldandó feladatként jelentkezett, hogy a járvánnyal összefüggő központi intézkedések következtében, az iskola- és óvodai látogatások határozatlan időre felfüggesztésre kerültek. A védekezés időszakában visszatérően jelentkező intézkedésből adódóan több alkalommal kellett a gyermeket nevelő állományi tagok körét érintő felmérést végezni. A felméréseket követő, egyénre szabott megoldások kidolgozása során ismerhettünk meg új, a büntetés-végrehajtásban eddig nem ismert fogalmakat, mint a „home office”. Az egyéni munkarendek engedélyezése jelentősen

hozzájárult a működési stabilitás megőrzéséhez. Itt kell megjegyezni, hogy a védekezés időszaka alatt egyetlen alkalommal sem volt tapasztalható visszaélés az egyéni munkarendekkel kapcsolatban.

4. ábra: A személyi állomány beléptetése egyéni védőeszközök használatával és védőtávolság megtartásával

A krónikus betegségben szenvedő kollégák esetében hasonló eljárásrend szerint került sor az egyéni munkarendek engedélyezésére, izolált munkahelyek kialakítására.

Az egyéni védekezés eszközei

Talán mindenki emlékében tisztán él az a nap, amikor a híradásokból, vagy más csatornákon keresztül értesült arról, hogy szájmaszk folyamatos használata kötelező a közterületeken, az intézményekben és a kereskedelmi egységekben egyaránt. A 2020. januári híradásokat látva senki nem gondolta, hogy a távoli földrészt sújtó járvány elérheti hazánkat.

A maszkviselés kötelezővé tételét követően a fő feladatot az jelentette, hogy a személyi és fogvatartotti állomány részére egyaránt biztosított legyen a megfelelő mennyiségű és minőségű szájmaszk, melyek első körben fogvatartotti munkaerő bevonásával kerültek előállításra. A folyamatos utánpótlás az FFP2, az FFP3, az orvosi szájmaszkok és a szűrőbetéttel ellátott szájmaszkok beszerzésével, illetve saját, bv. intézeti varrőkapacitás bővítésével és központi ellátás keretein belül került biztosításra.

A különböző védőeszköz-készletek (védőmaszk, gumikesztyű, védőszemüveg, lábszák, plexi álarc, kapucnis védőoverál, védőköpeny) beszerzése és kiválasztása a munkavédelmi szakterület bevonásával történt. A gazdaságossági szempontokon túl fontos volt az adott egyéni védőeszköz műszaki és egyéb szabványoknak való megfelelése, az igénybevételnek való ellenálló képessége, illetve hordhatósága, mivel ezek egyaránt érintették a személyi állományt, a takarítási és fertőtlenítési munkálatokba bevont fogvatartottakat, továbbá a fogvatartotti munkáltatásban közreműködő külső foglalkoztatók bv. intézetén belüli tevékenységét.

A kéz- és felületfertőtlenítő készítmények beszerzése során megvizsgálásra került az adott anyaghoz tartozó kémiai biztonsági adatlapok tartalma, szem előtt tartva, hogy az adott szer az emberi egészségre kevésbé veszélyes, ugyanakkor hatékony legyen. Az új biztonsági adatlapok kihelyezése a felhasználási, tárolási helyekre megtörtént, ami a fogvatartotti épületek esetében az azokban lévő tisztítószer raktárakat jelentette. A munkáltatási területek vonatkozásában a foglalkoztatók feladatkörébe tartozott az adatlapok biztosítása és a feladat végrehajtásához a munkavédelmi vezető szakmai segítségét nyújtott.

Az elhasznált, egyszer használatos védőeszközök veszélyes hulladékként való kezelése kapcsán épületenként – piktogrammal ellátott – gyűjtőedények kerültek kihelyezésre, melyek rendszeres ürítése és elszállítása további feladatot jelentett.

A szervezeti működést érintő intézkedések

A járvány terjedésével a fertőzés átadásának lehetőségei is egyre ismertebbé váltak. Mindenki számára egyértelmű lett, hogy az átfertőzések a védőtávolságok betartásával, továbbá a személyes érintkezéssel járó tevékenységek, ügyintézés számának drasztikus csökkentésével akadályozhatók meg. A korábban megszokott, zárt térben történő személyes meghallgatások minimalizálására irányuló törekvésünket az együttműködő állami és rendvédelmi szervek, illetve hatóságok teljes mértékben támogatták. Jó példa erre, hogy az ügyészi meghallgatások a pandémiás időszak kezdetétől fogva Skype-videóhívás keretében kerültek végrehajtásra, illetve az írásban, levelezés útján történő kommunikáció került előtérbe az eljárási cselekmények során. A fenti körülményekből eredően, a pártfogói tevékenység is átalakításra került, a bv. intézetén kívüli személyes látogatások helyett, telefonon keresztül történt a kapcsolattartás. A fogvatartotti munkahelyeken gyártástechnológiai okokból nélkülözhetetlen volt a termelés irányító, külsős művezetők jelenléte, így a részükre teljes védőfelszerelés (védőmaszk, gumikesztyű, védőszemüveg, lábszák, plexi álarc, kapucnis védőoverál, védőköpeny) viselése került elrendelésre a fertőzésveszély minimalizálása okán.

A szabályszerű működés elengedhetetlen feltétele a végrehajtandó feladatok egyértelmű meghatározása, valamint a végrehajtott feladatok értékelése, melyek legfőbb fórumai az eligazítások és az értekezletek. A folyamatos szolgálatot ellátó állomány váltásainak eligazítása a személyes jelenlét meghagyása mellett került átalakításra. A legfőbb változást az jelentette, hogy a korábbi helyszín helyett a bv. intézet színházterme került kijelölésre, ahol a kötelező védőtávolságok tartása nem jelentett problémát. Az eligazításokhoz kapcsolódóan a kényszerítő eszközök felvételének, illetve leadásának korábbi rendszere jelentett magas kockázatot járványügyi szempontból. A központi helyen történő végrehajtást a szolgálati helyeken való átadás-átvétel váltotta fel. A kényszerítő eszközök a szolgálati helyekre kerültek kiadásra, átadás-átvétel tárgyát képezve. A szolgálatokat követően a fertőtlenítésük és tárolásuk is ott történt.

Az eligazítások mellett a rendszer irányításában fontos szerep jut az értekezleteknek. A személyes jelenlétet nélkülöző értekezletek tartása mellett érvek között vezető szerepe volt annak, hogy az érintett állománycsoport főként szakterületi vezetőkből és irányító tevékenységet ellátó személyekből tevődik össze. Ők a rendszer folyamatos működtetésében jelentős szereppel bírnak, így egy esetleges együttes fertőzés a rendszer működését is veszélyeztetheti. Az értekezletek így – különböző alkalmazások segítségével – az informatikai hálózaton keresztül kerültek megtartásra, melyek az információk áramoltatását és az irányítási tevékenység hatékonyságát támogatták. A technikai feltételek megteremtése sem okozott aránytalanul nagy problémát, hiszen az informatikai rendszerek a büntetés-végrehajtásban a járványhelyzetet megelőzően is folyamatos fejlesztés alatt álltak és fontos szerepet kaptak. A vezetői eligazításokon kipróbált és bevált értekezleti rendszer a járványhelyzet mai szakaszában az alsóbb irányítási szinteken is eredményesen alkalmazható.

A nagyobb létszámú személyi állománnyal rendelkező bv. intézetben a járványügyi szabályok betartása mellett, fokozott nehézséget jelentett az állomány étkeztetésének biztosítása. A központi étkező bezárása miatt az étkeztetési rendszert is át kellett alakítani olyan formán, hogy az személyes érintkezéssel ne járjon. A rendelés, a kiszállítás és a fizetés rendszerének átalakításával lehetőség maradt arra, hogy a személyi állomány ételt rendeljen és azt járványügyi szempontból biztonságosabb környezetben, teakonyhában vagy irodában fogyaszthassa el.

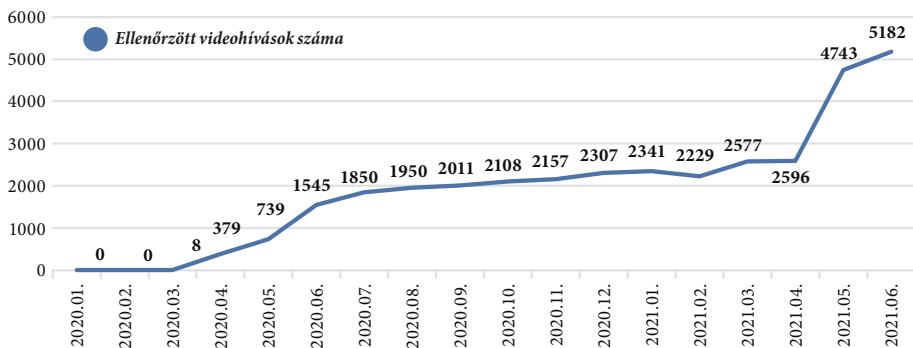
A szervezeti működés kapcsán a fogvatartottakat érintő intézkedéseket is meg kell említeni. A központi szabályozásoknak való megfelelés és a fogvatartottak jogosultságainak maradéktalan biztosítása érdekében egyes helyi eljárásrendek átalakítása vált szükségessé.

A látogatófogadás szüneteltetésével párhuzamosan ki kellett dolgozni a Skype-al alkalmazáson keresztül bonyolított videohívások rendszerét. Az első hullám kezdetén

jelentős energiát kellett fektetni a fogvatartottak motiválásába, mivel számukra és engedélyezett kapcsolattartóik részére is teljesen ismeretlen lehetőség nyílt meg az elektronikus eszközön keresztül kommunikációval. Ezen ellenőrzött kapcsolattartói videohívások száma 2020 áprilisához viszonyítva 2020 májusára a kétszeresére, míg 2021 áprilisára a hétszeresére emelkedett. A 2021. május hónapját összesítő adatok között már 2 500-at meghaladó esetszám szerepel.

A beszélőhelyek számának folyamatos növelésével, a védekezés időszakának nagy részében 21 elektronikus eszközön keresztül volt biztosított a kapcsolattartás. A későbbi fejlesztéseknek köszönhetően további 15 beszélőhely kialakítása valósult meg.

5. ábra: A Szombathelyi Országos Bv. Intézetben lebonyolított fogvatartotti Skype-használat adatai

A fogvatartottak kiétkezési lehetőségének – a kapcsolattartáshoz hasonló – folyamatos, a személyes érintkezések kiiktatásával történő biztosítása szintén a megoldandó feladatok között szerepelt. Az érintett fogvatartottak magas létszámára tekintettel, egy folyamatosan és hatékonyan működő rendszerre volt szükség. Az átalakított rendszerben új elemként jelent meg, hogy a kiétkezésért felelős személyi állomány a kiétkezési tervben meghatározottak szerint összegyűjti a fogvatartottak rendelését, az úgynevezett „bolti-listát”, amelyet eljuttat a kiétkező boltba. A kiétkezés pénzügyi vonzata és a fogvatartott személyes jelenlétének hiánya okán, a teljes fogvatartotti állomány vonalkódos kártyája duplikálásra került. A klónkártyák a kiétkezési boltban kerültek elhelyezésre. A fogvatartott így a kártyáját nem, csak a vásárolni kívánt termékeket tartalmazó listát adja át a koordináló felügyelő részére. A kiétkező boltban dolgozó fogvatartottak részére kizárólag a rendelés kerül átadásra, melynek alapján egy rendszeresített ládába gyűjtik a termékeket. Az elhelyezési részlegre fogvatartotti munkaerő igénybevételével, felügyelet mellett kerülnek a termékek. A rendelések átadását a hivatásos állomány két tagja hajtja végre.

A védekezés időszakában több alkalommal került sor egyes munkahelyek ideiglenes felfüggesztésére, valamint az oktatások és képzések is kontaktórákat mellőzve kerültek megtartásra. A – fogvatartottak zárkán kívüli mozgási lehetőségének csökkenése miatt – várhatóan nagyobb számban bekövetkező események elkerülése érdekében és a foglalkoztatás reintegráló erejének pótlására, kidolgozásra és napirendbe történő beemelésre került a megnövelt sportfoglalkozások rendje. A fogvatartottak aktívan kihasználták a bv. intézet által kínált, megnövelt időtartamú lehetőségeket a pandémia – szabadtéri sportolásra alkalmas – időszakában. A szabadtéri sportolásra nem alkalmas időszakok tekintetében átdolgozásra került a tornaszobák használati rendje, melyeket térítési díjmentesen használhattak a fogvatartottak. Az elhelyezési zárkákban töltött időszakok hasznosabb eltöltése érdekében, a reintegrációs tisztektől logikai és készségfejlesztő játékokat igényelhettek, melyek készlete jelentős mértékben bővítésre került.

Ellenőrzések

A koronavírus terjedésének hatékony megakadályozása érdekében bevezetett intézkedésekkel akkor lehet eredményt elérni, ha azok szakszerűen, jogszerűen és a meghatározott rendszerességgel kerülnek végrehajtásra. A járvány súlyos következményeire tekintettel nem engedhető meg, hogy egy-egy feladat elvégzése elmaradjon, illetve ne teljeskörűen kerüljön végrehajtásra. Ezért hatékony és feltáró ellenőrzések szükségesek minden terület vonatkozásában. A feladatok ellátásáról szóló gyűjteménynek lehet tekinteni a központi és helyi intézkedési terveket. Az ezekben leírtakra épülő ellenőrzési rendszer került kidolgozásra, melyben a vezetői jelenlétekhez igazítottan, annak időtartamán túl, napi ütemezés szerint kerültek meghatározásra konkrét, védekezési tevékenységgel kapcsolatos ellenőrzési feladatok. Egyes feladatok napi, míg mások heti, kétheti, valamint havi rendszerességgel kerültek ellenőrzésre. A rendszer kidolgozása során fő szempont volt a hiányosságok hatékony feltárása. A dokumentáció tekintetében ellenőrzési lapok kerültek kidolgozásra, melyeken az ellenőrzés során szabályszerűnek ítélt feladatok vonatkozásában kizárólag az ellenőrzés megtörténtének tényét kellett jelölni, azonban a hiányosságokkal kapcsolatban, azok konkrét leírását volt szükséges megadni, az utóellenőrzések végrehajthatósága és a hibák megszüntetése érdekében.

A technikai eszközzel rögzített kameraképek elemzésének jelentősége nem csak a kontaktkutatók hatékonyságában mutatkozott meg, hanem egyes feladatok végrehajtásának vonatkozásában kizárólagos lehetőséget jelentett annak kontrolljában. A biztonságtechnikai fejlesztéseket követően, a rögzített képek minőségének jelentős javulásával bővült a technikai rendszeren keresztül végezhető ellenőrzések köre. A rögzített képek elemzése többek között lehetőséget adott a védőeszköz-viselés szabályszerűségének ellenőrzésére és a szabálytalanságot elkövető személy egyértelmű, pontos azonosítására. A kameraképes ellenőrzéseket szintén napi beosztás szerint végzik az arra kötelezett vezetők. A veszélyhelyzet időszaka alatt szerzett tapasztalatok a kameraképes

ellenőrzések területén újabb intézkedések bevezetésének szükségességére mutattak rá, így a technikai eszközökön keresztül végzett ellenőrzések minősége, hibafeltáró hatékonysága további fejlesztéseket indokolt, melyek az ellenőrzés tárgyának, időszakának konkrét megjelölésében nyilvánultak meg.

Elért eredmények

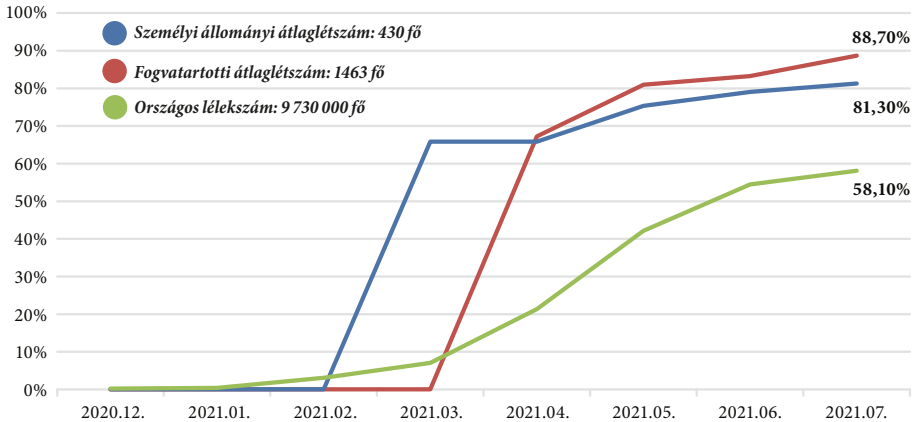
A koronavírus-járvány elleni védekezés hatékonyságát leginkább a fertőzöttek populációhoz viszonyított arányszáma szemlélteti, azonban a büntetés-végrehajtási tevékenységben – tekintve annak totális rendszerét – egyéb mutatók is alkalmasak az elért eredmények megítélésére. A fertőzött fogvatartottak száma – a védekezési tevékenységet erősítő intézkedésekkel – a járvány teljes időszakát tekintve alacsony maradt. A fogvatartottak vonatkozásában még kedvezőbbek az intézeti mutatók, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az igazolt fogvatartotti fertőzések több mint 30%-a a befogadási eljárás során került kiszűrésre, vagyis a szabadságvesztés-büntetésük töltésére önként jelentkező, vagy elővezetett fogvatartottak még a polgári életben fertőződtek meg a vírussal. A bv. intézeti körülmények között fertőződött fogvatartottak száma így nem érte el a bv. intézet fogvatartotti átlaglétszámának 0,5%-át. A védekezés során bevezetett intézkedések értékelésére alkalmas mutató lehet még a járvány halálos áldozatainak száma. A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a koronavírus-járvánnyal kapcsolatban haláleset, súlyos megbetegedés sem a személyi állomány, sem pedig a fogvatartotti populáció tekintetében nem történt. A COVID-19-fertőzés okán kórházi ellátásra szoruló személyi állományi tagok létszáma 3 fő volt, akik esetében az átlagosnál súlyosabb tünetek miatt néhány napos kórházi kezelés vált szükségessé. Állapotuk a kezelés teljes időszakában kielégítő volt. Súlyos, életveszélyes állapotba egy fertőzött kolléga sem került. A fertőzésben közvetlenül érintett fogvatartottak esetében kórházi kezelésre, megfigyelésre nem volt szükség, a fertőzést enyhe tünetek mellett küzdötték le.

Ha nem a fertőzöttségi adatokat nézzük, akkor a rendkívüli események száma is alkalmas lehet a védekezés hatékonyságának megítélésére. Ennek jelentős emelkedése sem lett volna meglepő, amikor a fogvatartottak a munkáltatás és az oktatás hosszabb ideig való szüneteltetése, átalakítása mellett, szabadságvesztésüket többnyire zárkájukban, részlegeiken töltik. A számukra passzív időszakban – az elmaradt kiétekezés, a kevesebb felkínált program, és a kapcsolattartásuk nehézségei okán – vélhetően nagyobb eséllyel követnek el erőszakos cselekményt fogvatartott társaik, vagy éppen saját maguk sérelmére. Mindezek mellett azonban elmondható, hogy a pandémia időszakában ez a bv. intézeti mutató szintén kedvezően alakult.

A védekezési tevékenység során a személyi állomány tagjai és a fogvatartottak egyaránt felismerték a vírus okozta fertőzés súlyos következményeinek lehetőségét, így

a védőoltások felvételének fontosságát. Ennek a felismerésnek köszönhetően, a bv. intézetre vonatkozó átoltottsági adatok a polgári életben tapasztaltaknál jóval kedvezőbbek alakultak. A szigorú és következetes intézkedéseknek köszönhetően, a vírushordozással és annak súlyos következményeivel kapcsolatban felelős gondolkodás alakult ki az állomány körében, mely hozzájárult az országos átoltottsági rátánál kedvezőbb bv. intézeti adathoz.

6. ábra: A bv. intézeti átoltottsági mutatók összehasonlítása az országos adatokkal

Az eredmények között említést kell tenni a társszervek részéről tapasztalt együttműködési hajlandóságról, támogatottságról. A Vas Megyei Védelmi Bizottság, az Országos Mentőszolgálat, a Vas Megyei Rendőr-főkapitányság, valamint a Markusovszky Egyetemi Oktatókórház vezetése és teljes állománya részéről biztosítottnak érezhettük a támogatást a védekezés teljes időszakában. A társszervek kiemelt kockázatú intézményként tekintettek a bv. intézetre, ennek megfelelően fokozott figyelemmel és készséggel jártak el a bv. intézetet érintő hivatalos ügyek intézésében. Ezen túlmenően, a tájékoztatás és az információcsere területén a napi munkakapcsolatokban is megmutatkozott a támogatásuk. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a – korábban csak közös gyakorlatokon tapasztalt – hatékony együttműködés éles helyzetben is kitűnőre vizsgázott.

Zárszó

A járvány elleni védekezés – a nehézségei ellenére – több dologban pozitív változást hozott. Többek között ösztönözte az egyszerűbb, de célravezetőbb intézkedések meghozatalát, támogatta a szolgálati fegyelem megerősítését és az ellenőrzési rendszerek hatékonyabbá tételét. Megtanította számunkra, hogy az új, tradicionális gyakorlatoktól jelentősen eltérő, más alapokra helyezett gyakorlatok is lehetnek ugyanolyan hatékonyak, sőt, megfelelő és szabályos végrehajtás esetén eredményesebbek.

A járványhelyzet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről is folyamatos, aktív figyelmet és együtt gondolkodást követelt, melyek fenntartása a veszélyhelyzetet követően további fejlesztésekre ösztönözhet.

A COVID-19-vírus európai megjelenésével egy időben a bv. intézetek és központi szerveik tudatosan alakították az eljárásrendeket, minimális szintre csökkentve ezzel a fertőzés esetleges megjelenésével járó kockázatokat. A kezdetektől jellemző – plusz feladatokkal járó – felelősségteljes gondolkodás, a szabályos és szakszerű feladatvégrehajtás azt eredményezte, hogy a védekezési időszak kiemelt szakaszát emberi életek elvesztése nélkül zárhatta a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet. A sikeres pandémiás védekezésben kiemelkedő szerepe volt a bv. intézet személyi állományának, akik túlszolgálat, helyettesítés, többletfeladat vállalásával és szakszerű elvégzésével járultak hozzá a védekezési tevékenység eredményességéhez.

A bv. intézet személyi állományának hozzáállásához hasonlóan, időnként emberfeletti teljesítményt láthattunk a védekezési tevékenységben részt vevő társszervek, szervezetek állományánál is, melyet a magyar társadalom többi szervezetéhez, az állampolgárokhoz hasonlóan intézetünk és az itt dolgozó szakemberek, illetve az elhelyezett fogvatartottak közvetlenül megtapasztalhattak.

Köszönettel tartozom fáradhatatlannak tűnő kollégáimnak, valamint a védekezést támogató szervezeteknek és személyeknek, hogy szakszerű és áldozatos munkájukkal emberi életek megmentését, ezáltal a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet hatékony és biztonságos működését támogatták. A köszönet mellett együttérzésemet fejezem ki azok irányába, akik számára tragikus eseménnyel párosult a járványhelyzet és a járvány terjedésének megakadályozása érdekében kifejtett védekezési tevékenység.

